

DE MEEST NOORDELIJKE POPULATIE VAN DE HAMSTER (*CRICETUS CRICETUS* (L.)) IN NEDERLAND BEDREIGD DOOR DE AANLEG VAN RIJKSWEG 73.

door

A.J.W. LENDERS

Groenstraat 106, 6074 EL Melick

Sinds de laatste Hamster-inventarisatie in het begin van de zestiger jaren door VAN MOURIK (1962), is er in ons land nauwelijks nog onderzoek naar dit dier verricht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat VAN WIJNGAARDEN, VAN LAAR en TROMMEL (1971) in hun overzicht van de verspreiding van de Nederlandse zoogdieren praktisch letterlijk de gegevens van VAN MOURIK (1962) overnemen. Daarnaast steunt dit overzicht voor wat betreft de Hamster op een nog oudere publicatie van HUSSON (1949), die gezien de manier waarop deze zijn gegevens verzamelde, als inventarisatie-rapport nauwelijks wetenschappelijk verantwoord is.

Men zou dus kunnen stellen dat er vanaf 1960 bij alle bestemmingsplannen, ruilverkavelingen e.d. veelal rekening gehouden is met sterk verouderde gegevens.

Van Midden-Limburg zijn slechts weinig plaatsen bekend waar de Hamster voorkomt. Ook de inventarisatie in 1960 - 1961 laat voor het noordelijk deel van het verspreidingsgebied veel te wensen over. Bij een recent literatuur-onderzoek naar het voorkomen van de Hamster in de Roerstreek en door navraag te doen bij landbouwers en jagers in de Roerstreekgemeenten, werd aangetoond dat er behalve in Montfort ook Hamsters waargenomen zijn in Linne, St. Odiliënberg, Posterholt en Vlodrop (LENDERS, 1981). Evenals bij VAN MOURIK (1962) is in de publicatie van dit onderzoek de populatie te Montfort waarschijnlijk verkeerd aangegeven. Dhr. Maassen uit Montfort van wie de meeste verspreidingsgegevens afkomstig zijn, had stellig de indruk, dat de door schoolkinderen meegebrachte Hamsters afkomstig waren uit het zuidelijk deel van de gemeente. Met zekerheid kon hij echter de situering van de vindplaatsen niet aangeven.

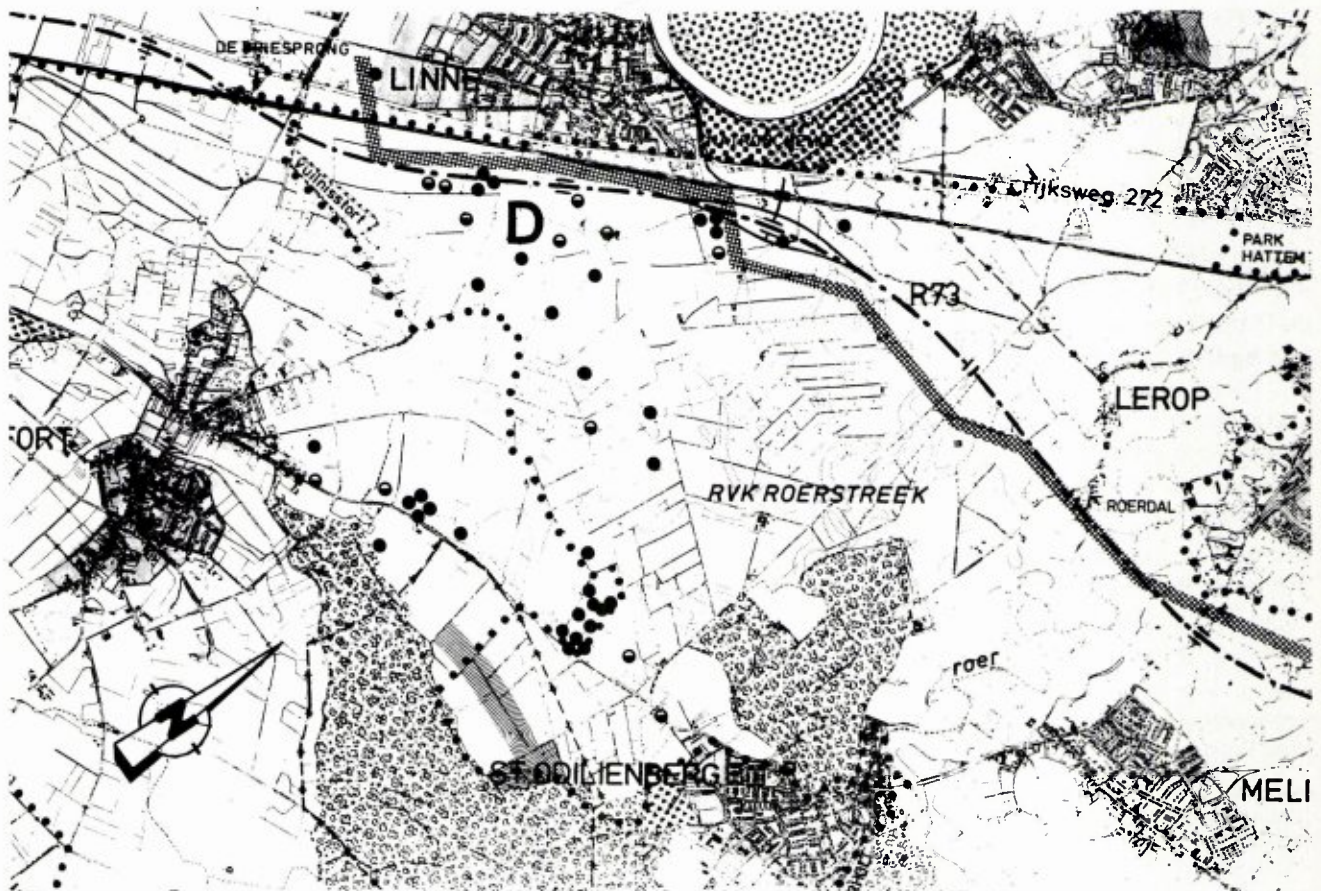
Het lijkt na het veldonderzoek in 1981 voor de hand liggend dat het merendeel van de door hem gekregen Hamsters afkomstig zijn uit het gebied ten noorden van Montfort. Dit gebied, dat overigens voor het grootste deel tot de gemeente Linne behoort, is qua bodemstructuur veel geschikter voor het dier. In 1981 werden noordelijk van Montfort veel burchten aangetroffen, terwijl ten zuiden van het dorp geen enkele burcht gevonden werd.

De inventarisatie in 1981 beperkte zich tot de Hamster-populatie in het gebied tussen Linne (in het westen), Lerop (in het noorden), St. Odiliënberg (in het oosten) en Montfort (in het zuiden). Het gebied wordt voor het gemak voortaan aangeduid als het Linnerveld.

De toelichting bij de bodemkaart van Nederland zegt over deze streek: "Het gebied is vrij hoog en zeer reliëfrijk, waarin de bodemgesteldheid op korte afstand sterk verschilt. Het is een landschap met oude rivierafzettingen (Formatie van Kreftenheye), waarop in het zuidelijk deel plaatselijk een laag zeer fijn tot matig fijn zand van elolische oorsprong is afgezet. Het gebied wordt gezien als een erosielandschap dat eerst door de Roer is opgebouwd en later door deze rivier sterk is versneden. De scherp begrensde lage delen hebben de vorm van oude riviermeanders. Doordat de rivierbedding zich telkens verplaatste, ontstonden nieuwe geulen en werden oude afgesloten. Deze vindt men nu in het terrein terug als geulen met een zeer beperkte lengte." (STIBOKA, 1972). Het Linnerveld bestaat uit ooivaaggronden (lichte zavel), radebrikgronden (fijnzandige lichte zavel), holtpodzolgronden (lemig fijn zand), horstpodzolgronden (lemig fijn zand), vlakvaaggronden (lemig fijn zand) en vorstvaaggronden (bestaande uit lemig fijn zand of uit leemarm en zwak lemig fijn zand).

Belangrijk voor de verspreiding van de Hamster is de constatering dat de meeste grondsoorten in meerdere of mindere mate leem of klei bevatten. Het is immers bekend dat de Hamster voor het aanleggen van zijn burchten löss- of leemvormingen nodig heeft. (zie o.a. VOGEL, 1936).

Langs de zuidzijde van het onderzoekerterrein komt een vrij brede gordel met leemarm zand voor. Op deze zandgronden werden nergens Hamsterburchten aangetroffen. Dit leidt tot de conclusie dat we op het Linnerveld waarschijnlijk te maken hebben met een eiland-populatie, die naar het zuiden geen contact meer heeft met andere Hamstergroepen. Verbindingen met het zuiden kunnen slechts gelegd worden via het Heiveld (gem. Maasbracht). In het Heiveld zijn in 1981 zowel door E. PELZERS (mondelinge mededeling) als door mij echter geen Hamsterburchten gevonden.

Figuur 1. Waarnemingen van Hamsters in het Linnerveld. ● = Hamsterburchten in juli en augustus 1981; ◐ = waarnemingen van Hamsters vòòr 1981. (kaart: Rijkswaterstaat directie Limburg).

Figuur 1 maakt het een en ander duidelijk. Hierop staan met zwarte stippen de Hamsterburchten aangegeven die in de maanden juli en augustus 1981 werden aangetroffen. Van de 34 burchten blijken er 31 in de gemeente Linne, 1 in de gemeente St. Odiliënberg, 1 in de gemeente Montfort en 1 in de gemeente Herten gelegen te zijn. De gemeente Herten kan hiermee nieuw toegevoegd worden aan de lijst van gemeenten waarin de Hamster in Limburg voorkomt.

Op hetzelfde kaartje zijn bovendien plaatsen aangegeven (half open stippen) waar de Hamster voor 1981 waargenomen is. Deze vindplaatsen zijn voor het merendeel reeds eerder gepubliceerd (LENDERS, 1981). Het betreft 4 waarnemingen van levende dieren, 3 waarnemingen van dieren die gedood werden door akkerwerkzaamheden, 2 waarnemingen van dieren die door het verkeer gedood waren, 1 waarneming van een juveniel exemplaar dat doodgebeten was door een kat en 3 waarnemingen van burchten. Ook deze gegevens komen voornamelijk uit de gemeente Linne (10), daarnaast uit St. Odiliënberg (2) en Montfort (1).

Wanneer we de vindplaatsen overzien blijken de Hamsters zich vooral te concentreren langs de verharde weg van St. Odiliënberg naar Montfort en langs de spoorbaan Roermond - Sittard. Waarschijnlijk zijn de terreinomstandigheden voor de dieren op deze plaatsen het meest geschikt. Tussen de beide concentraties bestaat echter zeker een relatie, zoals ook blijkt uit de verspreid liggende burchten tussen de beide gebieden. Door de aanleg van Rijksweg 73 is er een reële kans dat de meest noordelijke Hamster-populatie in Limburg voorgoed zal verdwijnen. Wanneer gekozen wordt voor de variant D (het ooststracé door o.a. het Roerdal), zal het biotoop van de Hamstergroep langs de spoorbaan zonder meer verdwijnen (zie kaart). Bovendien wordt een eventuele verhuizing van de Hamster in zuidelijke richting via het Heiveld afgesneden. Naast biotoopvernietiging zullen ongetwijfeld ook de dieren zelf door het snelverkeer gedecimeerd worden. De kans is bovendien groot dat het leefgebied van de Hamster in het Linnerveld zo beperkt gaat worden, dat het dier zich daar niet meer kan handhaven. Het gevaar van inteelt-

degeneratie in een dergelijk kleine geïsoleerde populatie kan niet uitgevlakt worden.

De Hamster is in Nederland beschermd bij het besluit beschermde inheemse diersoorten. De Nederlandse regering behoort tevens tot de medeondertekenaars van de conventie van Bern, waarin verklaard wordt de habitat van o.a. de hamster zoveel mogelijk te beschermen en in stand te houden. Een eventuele aanleg van Rijksweg 73 ten oosten van de Maas is vanuit het eerder ingenomen standpunt van de regering dan ook zonder meer af te wijzen.

Literatuur

HUSSON, A.M., 1949. Over het voorkomen van de Hamster, *Cricetus cricetus* (L.), in Nederland. Publ. Natuurhist. Gen. Limburg, 2, p. 13-54.

LENDERS, A.J.W., 1981. De Hamster, een nieuwe emigrant in de Roerstreek. Roerstreek '81, jaarboek H.V.R. 13, p. 33-51.

MOURIK, W.R. VAN, 1962. De Hamster, *Cricetus cricetus* (L.) in Nederland. Gestencild rapport R.I.V.O.N., 83 pp.

STIBOKA, 1972. Bodemkaart van Nederland. Schaal 1 : 50.000. Toelichting bij de kaartbladen 57 Oost Valkenswaard en 58 West Roermond. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

VOGEL, R. 1936. Das gegenwärtige Vorkommen des Hamsters (*Cricetus cricetus* L.) in Würtemberg, in seiner Abhängigkeit

vom Boden. Jh. Ver. vaterl. Naturk., vol. 92, p. 171-180, Würtemberg.

WIJNGAARDEN, A. VAN, LAAR, V. VAN en TROMMEL, M.D.M. 1971. De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren. Lutra 13 (1-3), p. 15.

Summary

THE NORTHERNMOST POPULATION OF THE COMMON HAMSTER (*CRICETUS CRICETUS* L.) IN THE NETHERLANDS, THREATENED BY THE CONSTRUCTION OF MOTORWAY 73.

The latest investigation of the distribution of the Common hamster in the Netherlands took place in the early sixties. Concerning the northern part of the area of distribution, this investigation was not exhaustive. In 1981 the Linnerveld (situated in the middle of the province of Limburg) was investigated. In this territory 34 burrows of the Common hamster were found. As far as we know, this investigation concerns the northernmost population of the Common hamster in the Netherlands. Probably it is an isolated population having no contact with other groups of hamsters living more southwards.

From the outline map it is evident that the Hamster-population can be divided into two sub-groups. The habitat of one of these sub-groups threatens to be destroyed by the construction of a new motorway. In all probability this will lead to the total disappearance of the Hamster-population in the Linnerveld.

RUILVERKAVELING IN HET LOOBEEKDAL

door

PIET VAN DEN MUNCKHOF

Parkweg 50 6511 BH Nijmegen

Inleiding

Zoals VAN DER WEIJDEN e.a. (1977) schrijven, is het landbouwbeleid in Nederland er paradoxaal genoeg op gericht, dat de individuele boer elk jaar z'n produktie verhoogt, maar alle boeren samen niet of nauwelijks. Men probeert dit te bereiken door schaalvergroting, mechanisering, intensivering, afstoting van arbeid en afstoting van grond.

Eén van de belangrijkste instrumenten daarbij is de ruilverkaveling, die er vooral op gericht is het land aan te passen aan het gebruik van machines. VAN DER WEIJDEN e.a. noemen de gevolgen van ruilverkavelingen voor natuur en landschap ruïneus en beschrijven die gevolgen aldus:

"gronden worden geëgaliseerd, houtwallen geslecht, sloten gedempt en rechtgetrokken, perce-

len vergroot en gestandaardiseerd, grondwaterpeilen verlaagd en genivelleerd, boerderijen afgebroken, nieuwe standaardboerderijen gebouwd, wegen aangelegd en verbreed en nog veel meer. Kortom, vrijwel iedere landschappelijke afwisseling verdwijnt, biotopen van planten en dieren worden vernietigd en praktisch alles wordt gestandaardiseerd. Wat na deze nivellering overblijft kan misschien best worden omschreven als een landschappelijke Bijlmermeer." Jaarlijks worden in Nederland zo'n 40.000 hektaren grond verkaveld. Volgens ALGRA (1980) stond in Nederland voor 1980 ongeveer f 450.000.000 op de begroting voor ruilverkavelingen en de apparaten die deze ruilverkavelingen voorbereiden en uitvoeren!

Een van de ruilverkavelingen, die momenteel in de